

LINAS KONTRIMAS

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Mokslinių tyrimų kryptys: istorija, komunikacija, filosofija.

INTEGRUOTAS KAITOS MODELIS. METMENYS I

ĮVADINĖS PASTABOS

Aiškinti pokyčius yra įdomus ir rizikingas užsiėmimas. Dalis pokyčių gali būti apskaičiuojami. Taip veikia, pavyzdžiui, matematikos dėsniai. Dalis pasikeitimų gali būti nuspėjami – todėl mus vilioja loterijos ir įvairūs stebuklai.

Tačiau didžiausiais stebuklas – mūsų pačių gyvenimas. Jis sunkiai telpa į apskaičiavimus ir spėjimus. Dar didesnė nuostaba apima, kai pradedi mąstyti apie pokyčius, apimančius ne vieno žmogaus, o kartos, amžiaus, tūkstantmečio įvykius.

Tokių momentu nėra svarbiausias klausimas – kodėl. Šiuolaikiniam žmogui turi būti suprantama, kad viskas juda ir keičiasi. Juo labiau, kad jau prieš gerus du su puse tūkstančio metų išmintingas graikas Herakleitas skelbė – *panta rhei*, viskas teka. Laikas yra lyg upė, įvykiai nugarma didžiuliu srautu ir du kartus į tą pačią upę neišbrisi.

Ir tikrai – daiktiškoji pasaulio laiko upė nuolat keičiasi ir nuteka. Į ją ne tik neišbrisi du kartus, tokio tikslo ir kelti sau neverta. Tačiau mūsų galvose ir sielose esantis laikas, mintys, mąstymas, idėjos – visa tai yra visiškai kitokia upė. Po šią upę gali braidyti kiek tinkamas, turėk tik ūpo ir drąsos.

Kodėl reikia drąsos? Todėl, kad čia svarbiausias kitas klausimas – kaip. Kaip gali būti taip, kad galiu kiek tinkamas įbristi ir išbristi iš šios paslaptingos, bet taip viliojančios upės? Dar daugiau – kaip viskas keičiasi? Kaip viskas susipina, lydosi, nutrūksta, vėl susijungia, pasikeičia, miršta ir vėl atsiranda?

Klausimo „kas keičia?“ nekeliu sąmoningai. Lygiai taip pat, kaip savaime suprantamas atsakymas į klausimą „kodėl?“ – nes viskas juda, man taip pat aiškus atsakymas ir į klausimą, kas viską judina: dalis įvykių juda dėl žmogaus, dalis – dėl gamtos, dalis dėl Dievo valios. Čia jau valia kiekvienam apsispręsti, kas jo žmogiškojo pasaulio supratimo sistemoje yra pagrindinis judintojas.

ISTORIJA IR KALBA

Beveik viską galima sutalpinti į chronologines lenteles. Kiekvienas veiksmas turi savo datą. Kiekvienas daiktas turi savo laiko pradžią ir pabaigą. Mes per savo gyvenimą stebime tūkstančius prasidėjimų ir pabaigų: gyvos būtybės, negyvos esybės ateina, pabūna ir išeina.

Talpinimas į chronologijas yra nepamainomas istorijos mokslo užsiėmimas. Būtinai ir reikalingas. Apskritai mokslas žmogaus protui davė tam tikro stabilumo, tvarkingumo ir ramaus žinojimo. Kartais net per daug.

Todėl rašydamas, kad tik beveik viskas yra sudėliojama į mokslškai tvarkingą ir chronologiškai sudėliotą sistemą, kreipiu mintį ir į tai, kas tokiai sistemai nepasiduoda. Tai yra pati mintis, o dabar mano aptariamai temai svarbus ir kitas esminis žodis – pokytis, kaita.

Mes galime sakyti: šį dalyką sugalvoju tada ir tada. Bet ar tikrai? Ar nėra taip, kad sąmoningai suprastas dalykas tėra tik proceso pabaiga?

Lygiai kaip ir istoriniai pokyčiai. Mes galime teigti, kad įvykis atsitiko konkrečią dieną. Bet pradėję ieškoti įvykio pradžios, aptinkame, kad pats įvykis tėra proceso arba procesų finalinis momentas. O ir kitų procesų pradžia.

Tokį reiškinį nepaklusnumą istoriniam šukavimui suvaldo žodis. Kalba yra nematerialus tiltas tarp to, ko dar nėra ir ko jau nėra. Gal net tiksliau būtų kalbai taikyti kitą, ne tilto metaforą: ji yra susitikimų vieta.

TRYS TELKINIAI

Kas kalboje susitinka?

Kalba leidžia sukaupti, užšifruoti ir iššifruoti informaciją apie fakto tiesas, teorijas ir mus pačius. Kitaip tariant, visas žinojimas, perėjęs asmens vidinį filtrą, iš konkrečių ir / arba abstrakčių faktų kuria pasaulio, savęs ir pan. supratimo ir paaiškinimo teorijas.

Vienos teorijos būna patikimos, patrauklios, visuotinai pripažintos, kitos gali likti labai lokalias ir itin subjektyvios – pavyzdžiui, mano čia pateikiamas integruotas kaitos modelis yra subjektyvus teorizavimas apie tai, kaip būtų galima paaiškinti pokyčius.

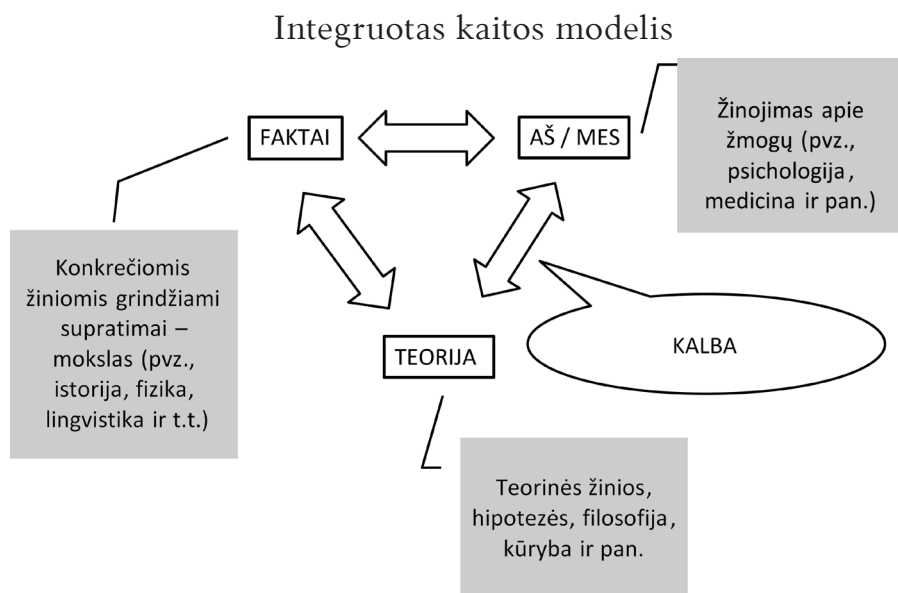
Taigi kalboje ir per kalbą yra sujungiamos į vienį tam tikros reiškinų, aplinkybių sistemos. Pavyzdžiui, mes sakome „renesansas“, sakome – „skaitmeninis amžius“, sakome – „lietuvių kultūra“. Iš tiesų, šitaip sakydami, mes pavadiname tam tikrą sistemą, kuri turi ją apibūdinančius ir tik jai būdingus faktus, teorijas, turi asmenis, kurie pripažįsta tos sistemos išskirtinumą ir atskirumą bei unikalumą.

Vienos sistemos yra tapusios istorija, kitos – kuriasi dabar. Arba yra valingai kuriamos. Tai gali būti daroma natūraliai, pozityviai, bet gali būti kaita vykdoma ir brutaliai, su jėga.

Pirmo atvejo pavyzdys gali būti virtualių socialinių bendruomenių atsiradimas ir plitimas. Antrą atvejį iliustruoja įvykiai Ukrainoje: sukuriama neegzistuojanti „Novorosijos“ teorija, pritempiami arba sufalsifikuojami, sukuriami ją iliustruojantys faktai ir toks darinys per kalbą paleidžiamas į pasaulį.

NEIŠVENGIAMA KAITA

Žemiau pateiktame modelyje yra minimalistiškai pademonstruojamas integruotas kaitos modelis. Viskas pasaulyje susiję. Rodyklės yra kalbos sritis. Beje, kalbą aš suprantu ne tik kaip raides ir tariamus žodžius. Simboliai, ženklai, muzika man taip pat yra kalba.

Įteikta 2017 m. birželio 9 d.

LINAS KONTRIMAS

Kultūros ministerija

Jono Basanavičiaus g. 5, Vilnius, Lietuva

Kontrimas.linus@gmail.com